

Zoeken en vinden

A. Romein

Jesaja 55 en Johannes 1:35-46

Zoeken

Onlangs werd ik diep getroffen door een citaat in het christelijk literair tijdschrift 'Liter'. Het is van de dichter Rutger Kopland: *'Wie iets vindt heeft niet goed gezocht'*. Ik ken maar weinig uitspraken die zo scherp en afdoende aanduiden wat de postmoderne mens typeert. Iedere vondst die de pretentie voert waarheid te zijn, is uitgesloten. Wie werkelijk goed zoekt, vindt niets.

In een vraaggesprek met deze dichter in 'Trouw' (8 november 2007) bevestigde Kopland dit. In zijn poëzie vindt men geregeld woorden als 'afwezigheid', 'leegte', 'de lege plek'. De geciteerde uiting van deze scherpzinnige dichter is een expressie van wat bij velen leeft in onze gesecculariseerde westerse wereld. 'Liter' meldt, dat de schrijver Willem Jan Otten constateert dat de in ons land geldende visie op geloof en kunst samengevat kan worden in deze spreuk van Kopland.

De spreuk zet aan het denken, is verre van oppervlakkig en gaat in op de uiterst menselijke actie die 'zoeken' is. Terecht wordt vaak gezegd, dat het leven een zoektocht is. Mensen zijn zoekers. Allereerst zoeken wij, mensen, onze basisbehoeften: een baan, een woning, een partner. Maar het zoeken waar het hier om gaat heeft dieper doel. Het is het streven naar zin. Naar de betekenis van het leven en de inhoud en waarde van het bestaan. En nooit in de geschiedenis van de wereld heeft men opgehouden te zoeken naar God.

Het leven als zoektocht. Het is de eeuwen door verbeeld in diepzinnige queesten, zoals de Odyssee, Percival en The Lord of the Ring, zoektochten uit drie verschillende tijden, waarin mensen getekend worden die hartstochtelijk zoeken naar geluk, waarheid, zin, overwinning op het kwaad, ontkoming aan dodelijke machten van duisternis en uitzicht op verlossing. Hun ervaringen onderweg brengen hen tot inzicht en wijsheid.

De uitspraak van Kopland bleef mij bezighouden. Roept ze niet om een antwoord? Ze staat haaks op het bijbels getuigenis. Ook in de Schriften is op tal van plaatsen sprake van zoeken en zoekers. Het volk Israël wordt op meerdere momenten opgeroepen om de Here te zoeken. De uitdrukking 'de Here zoeken' en 'Zijn aangezicht zoeken' vindt men in veel Bijbelteksten, het meest in de Psalmen. De hebreeuwse werkwoorden voor zoeken hebben een diepe dimensie wanneer het gaat om een beweging in de richting van YHWH. Dit zoeken heeft emotie in zich. Het is geen intellectuele, maar een existentiële

le actie. In het zoeken van Gods aangezicht kan men iets proeven van hunkering, zoals terecht is te proeven in de oude berijming van Psalm 63:1: ‘O God, ik zoek U *met verlangen*’.

Dit verlangend zoeken naar God heeft vanouds in de Schrift een cultische en een spirituele zijde. De Here zoeken, dat betekent op veel plaatsen het gaan naar zijn heiligdom. Soms is het meer een status dan een actus, wanneer het aangeeft een bestendig leven in de rechte verhouding tot God, bekering en godsvrucht beide. Een uitdrukking van zuivere dienst aan de Here, vragen naar zijn wil en verwachten van zijn hulp. Ook is het meermalen te lezen in de vorm van een belofte, zoals de toezegging in Deuteronomium 4:29: ‘En dan zult gij daar – in de verstrooiing – de Here, uw God, zoeken en Hem vinden, wanneer gij naar Hem vraagt met uw ganse hart en met uw ganse ziel’.

In die laatst bedoelde omstandigheid, de ballingschap van Israël, is het woord gesproken door Deuterocesaja in Jesaja 55:6: ‘Zoekt de Here terwijl Hij zich laat vinden’. Nauwkeuriger de NBV: ‘nu Hij zich laat vinden’. Op ‘het moment van heden’. Het volk bevindt zich in een noodtoestand (vgl. in vs.1 de metaforen ‘honger en dorst’). Na jarenlange ballingschap doet God het tij keren. Er mag een wederkeer zijn, naar het land en de stad van Juda en Jeruzalem. Maar vooral tot de Here God zelf. Dat vraagt van het apathisch en besluiteloos geworden volk een ommekeer, een naar God gerichte beweging. Zich bewust van Gods beloften mogen zij in beweging komen. Dat kan en dat mag, want dit zoeken geschiedt onder de belofte van het ‘vinden’. Het is de tijd van het welbehagen: ‘Met eeuwige goedertierenheid ontferm Ik Mij over U’ (Jes.54:8). Een hoogtepunt is Jesaja 65:1, waar YHWH betuigt dat Hij te vinden was voor hen die naar Hem niet vroegen en zijn armen uitbreidde naar een opstandig volk. God zoekt naar zijn volk met uitgebreide armen, een sterk beeld, omdat het hier gaat om een gebedshouding. Zonder dat de werkwoorden voor ‘zoeken’ in de Schrift God tot subject hebben, is de werkelijkheid van Gods zoeken fundamenteel voor zijn doen. Hij zoekt verdwaalde mensen op: ‘Adam, waar ben je?’.

Deze prediking van Gods genadige presentie, allereerst voor Israël, dan tevens uitgewaaid naar de volkeren, is het vaste en enige getuigenis in onze postmoderne wereld, waar zo velen nog steeds meevoelen met de lang overleden Hendrik Marsman († 1940): ‘Ik sta alleen, geen God of maatschappij die mijn bestaan betreft in een bezielde verband’. De profetie toont het tegendeel: Gods *verbond*, dat mensen inschakelt in een eeuwige relatie met Hem.

Men hoort in onze tijd dikwijls beweren dat het geloof niet minder, maar ook niet meer is dan een *zoektocht*. Het is speuren, hopen, soms een glimp ontwaren van betekenis en zin. En van God kan men niet meer hebben dan een zoekontwerp (Kuitert). Deze gedachte blijft staan bij het menselijk karakter van de profetie en aanvaardt niet dat God daarin spreekt. Het miskent het openbaringskarakter van de Schriften. De Bijbel is een mensenboek, toch?

Zeker valt niet over het hoofd te zien dat de bijbel een boek van mensen is. Van zoekende zielen. Hoe vind je dat in de Psalmen: ‘Ik zoek uw aangezicht, Here, verberg uw aangezicht niet voor mij’ (Ps.27:9). Vanuit een diepe innerlijke behoefte zijn mensen serieus en volhardend op weg naar God. Ook in onze tijd. Otten citeert G. K. Chesterton. Deze

Godzoeker, honderd jaar geleden, vond God na lang zoeken en getuigde: ‘Ik kan zijn bestaan niet bewijzen, maar wat ik niet kan loochenen is het besef dat Hij er is en dat Hij leeft. Dat is geen bewijsbare stelling, maar wel een onloochenbaar besef. God leeft!’ Moderne en postmoderne stellingen zijn ook vandaag niet te pareren met rationele bewijzen, maar met getuigenis.

Zoeken. De vraag is of wij Hem zoeken op de juiste plaats. Om ons heen zien we een herleving van religie en lezen we her en der over religieuze ervaringen. In menig relaas leest men hoe men die ervaringen put uit het eigen innerlijk. Een voorganger van een vrijzinnige gemeenschap legde mij zijn levensvisie uit: de mythische verhalen zoals je die in de bijbel en daarbuiten vindt, zijn expressies van collectieve menselijke ervaringen. Die met elkaar te delen, daar gaat het om. Het woord ‘God’ daarbij te articuleren is niet essentieel.

Jesaja wijst een andere weg. De weg naar de vindplaats. Hij weet: de God die zijn volk opnieuw opzoekt spreekt zijn Woord. Een vol Woord, gevuld met zijn beloften en geboden. Dat zal niet leeg tot Hem terugkeren, maar doen wat Hem behaagt en volbrengen waartoe Hij het zendt’ (Jesaja 55:8vv.). Dit is een richtlijn. We vinden de Here in zijn Woord, dat door profeten eerst, door evangelisten en apostelen na hen is vernomen en opgetekend. God laat zich kennen in de geboekstaafde beloften. In Israël en in de gemeente van Jezus Christus.

Vinden

In Johannes 1: 35vv. ontmoeten we zoekende mensen. Hun zoektocht heeft hen bij Johannes de Doper gebracht. Wanneer deze Jezus aanwijst als het Lam van God, volgen ze Hem. ‘Wat zoeken jullie?’, is de vraag van Jezus. Ze vragen Hem, het klinkt argeloos en als terloops, waar Hij verblijf houdt. ‘Kom en gij zult het zien’, is het antwoord. En ze blijven bij Hem.

Is deze gedachtewisseling wel zo huiselijk als het lijkt? Eerder in dit diepzinnige hoofdstuk wordt getuigd, dat het Woord vlees is geworden en: ‘het heeft onder ons gewoond’. In de Man van Nazareth maakt het Woord woning onder de mensen. Christus zal hen laten zien en ervaren wat dit betekent.

Verder lezend in het relaas van Johannes valt op, dat in enkele zinnen vijfmaal het woord ‘vinden’ en ‘gevonden’ valt (in de NBV helaas ‘onvindbaar’, weg vertaald).

Eén van het eerste tweetal van Jezus’ leerlingen, Andreas, *vindt* zijn broer Simon; even verder staat van Jezus: Hij *vond* Filippus. En van Filippus staat dan weer: hij *vond* Nathanaël. Mensen worden dus door Christus *gevonden*. En wat zegt Andreas tegen Simon Petrus? ‘Wij hebben *gevonden* de Messias’ (wat betekent: Christus – voegt de evangelienschrijver eraan toe).

De zoekende God heeft zijn Zoon gezonden, Jezus de Messias. En Jezus vindt mensen, die Hij maakt tot zijn discipelen. God zoekt, Christus vindt, mensen vinden God door Jezus te vinden.

Het vertelde in Johannes 1 is een typische variant van de roepingsverhalen in Marcus en

Mattheüs. Het klinkt een beetje als een registratie van feiten. Een opsomming van de eerste volgelingen. Nuchter, als een kroniek. Maar wat Johannes niet vertelt is, dat achter elke mens die gevonden wordt door Christus zijn of haar eigen verhaal schuilt. Hun levensverhaal. Terecht wijst E.L. Smelik erop, hoe ingrijpend deze stap, Jezus volgen, geweest zal zijn voor hun gevoel, hun emoties, hun levensvisie. Wat zal er gepasseerd zijn bij deze mensen aan verlangen, crisis, weerstand. Want Jezus volgen en God dienen, dat kan heel wat kosten aan strijd, twijfel, huiver, vrees. Gaf Jesaja niet aan (vgl.65:1v.) hoe weerbarstig het aangesproken Israël zich gedroeg? Er kan een diepe onwil in ons huizen, weezin tegen God, de wetenschap dat ‘volgen’ ‘breken’ met zich brengt, met zonden, verkeerde opvattingen en relaties. En twijfel. Zoals de dichter Anton Ent formuleert:

‘Ik ben de man van twee wegen
de weg naar u toe, het pad van u af’.

De enige verklaring voor de ommekeer van de volgelingen is de overmacht van Christus. De trekkracht van de messias is te sterk. Bij Hem moeten ze zijn. Proeven we dan ook geen enthousiasme in de uitroep van Andreas tot Simon: ‘We hebben Hem gevonden, de messias’? Deze Jezus – die is het! De verre God van onze profeten, we hebben Hem gevonden in deze Man uit Nazareth. God zoekt ons op in de verschijning van Jezus. Wij kennen in onze traditie het woord ‘vindenstijd’. Die tijd is aangebroken, de beslissende kairos. Het ‘nu’ van Jesaja 55:6.

Hij is het. Geen andere Naam. ‘Kein anderes Evangelium’. We voelen iets van exclusiviteit. Ook dat staat haaks op onze tijd, die niet alleen gekenmerkt wordt door secularisatie, maar ook door syncretisme.

Het zoeken wordt vinden wanneer mensen zich overgeven aan Christus. Wie Hem vindt, vindt God, ingewonnen door zijn liefde. Ook Hij roept op tot zoeken: ‘Zoekt eerst het koninkrijk van God’. En de liefhebbende Vader wordt door Jezus indrukwekkend getekend in de gelijkenissen van de verloren (gevonden) zoon en de zoekende Herder (Lucas 15). Christus neemt de belofte van Jesaja 55:6 voor zijn rekening: ‘Wie zoekt, die vindt’ (Matt.13:45v.). Het zoeken staat ook bij Hem onder de belofte van het vinden. Zoekers van vandaag mogen het zich voor gezegd houden.

In zijn brief aan de Romeinen citeert Paulus Jesaja 65:1: ‘Ik ben gevonden door hen die mij niet zochten’ en hij past vrijmoedig dat woord, tot Israël gezegd, ook toe op de heidenen (Rom.10:20). God laat zich vinden door mensen uit de volkeren. En wie zoekt tast niet in het duister, naar de treffende ‘pensée’ van Blaise Pascal: ‘Console-toi, tu ne me chercherais pas, si tu ne m’avais trouvé’- ‘Troost u, u zou Mij niet zoeken indien u Mij niet reeds had gevonden’.

Nog één keer terug naar Johannes 1. Daar zien we nog iets: de mens vindt zijn naaste! Wie bij de messias over de brug is, gaat zelf ook over de brug naar de ander. Wie gevonden is wil anderen vinden. Andreas vindt Simon en... ‘hij leidde hem tot Jezus’ (vs.43). Filippus vindt Nathanaël en... leidt hem tot Jezus. Discipelen worden apostelen. En het hart van hun apostolaat is: tot Jezus brengen. Hij is de weg naar de zoekende God die

zich laat vinden. Een gemeente van Christus is geroepen een wervende gemeenschap te zijn. En de communicatie van het evangelie is en blijft ten diepste het leiden tot Jezus.

Al te vaak zijn we stil en bescheiden. In onze tijd van twijfel en ongeloof laten we ons zo vaak in een hoekje dringen. Worden we 'kerk in een hoekje'? We zijn een minderheid geworden en dat maakt ons dikwijls timide en zelfs bang om voor het geloof uit te komen. Dat heeft Christus niet aan ons verdiend. Er is alle reden fier en vrijmoedig uit te komen voor Hem die ons verlost. Met vreugde en enthousiasme: 'Wij hebben Hem gevonden! De messias, de Christus!'